

Már történelem

*„Nagyapád, látod gyerekem,
jussot hagyott reám s reátok.”*

Család. A nyugodt, biztonságot nyújtó háttére egy felnövő emberkének. A háború azonban szétdúlja az idillinek tetsző életet. A kamasszá nőző ifjában elhalványulnak az Apa emlékei, marad az Anya, aki „emberasszonyként” gondoskodik a félárván maradt gyermekeiről. S ahogy korosodik a költő, egyre inkább marcangolja, égeti, kínozza a tény: miért kellett az ő családjának (és annyi más családnak) megszenvednie a háború iszonyatát: a családfő elhurcolását. Miért nincs emléktábla vagy -oszlop az elhurcoltaknak, a „málenkij robot” elszenvedőinek? Társadalmi igazságtalanság érzékelésének ad hangot a ciklusnyitó költeményben. De lehiggad, próbálja megérteni és szembenézni a mindennapok keserűségével, alkalmazkodni az Élet parancsának, s rezignált konklúziót fogalmaz meg – nemcsak az olvasó számára: *„nem futhat el a tett elől / végig kell vinned, amit vállalsz”.*

HÁROM KIÁLTÁS

1.

Hát szégyen az: apám nem volt se mártír,
se partizán-hős, sem fajüldözött;
lehet, szuronyba-rohanók között
végezte. (Eltűnt – így szólt a halálhír.)

Nem hamvasztóban porladt szét. A fáradt
baka marsolt, félig-fagyva, konok
öntudatlanul, s vad parancsnokok:
„Pofa be! Lőj! – vagy dögölj meg, te állat!” –

lelkesítették. Ázsiai hordát
idézték: „Hajrá! kapd el a torkát!” –
míg rájuk szakadt a vérrel kevert ég.

Vagy gránát tépte szét? – Talán tömött
barakk mocskában, drótsövény mögött
vérhas-parancsra *adta* ki a lelkét.

2.

Csontjaik felett szelíd kegyelet
nem emelt fényes obeliszkeket.

Hulltukról a szem jelet sem talál:
mert volt haláluk: céltalan halál,

mert volt haláluk: oktalan. Keszeg
hitük, hogy „Család” – rég velük veszett.
(Ó, hány millió halál-változat –
s vajon ki hős, vajon ki áldozat?!)

Tizennyolc év. Arcát – emléknek – olykor
csak arcotokból állíthatom össze.
Ha fedi föld: a bogáncs koszorúzza;

s ha búzát vetett fölé az utókor:
– ti őrzitek, s vetések – és fölötte
kövérebb, tisztább kalászu a búza.

3.

Apák bűne – ha bűn az – a fiakban
érik tovább vagy nyer engesztelést;
élni tanul a Rendben vagy vadabban
uszít s markában bajonet a kés...

A halott hallgat. Kupec-ájulások
ámítnak: kelti bosszúvágy és érdek;
halottak hátán tornásszanak mások,
e sport övék, mutatja, hogy mit érnek.

– Parancsra, vakon, öntudatlanul
apám fegyverrel ment az eszme ellen,
melyből fia ma új hitet tanul

s létet, melynek, hogy igazért pereljen,
a *tiszta* eszme által célja van...
S ha kell: halálom sem lesz céltalan.

(1965)

MÁR TÖRTÉNELEM...

A hadak útján akna-tépte tályog,
acél-, s ember-dögökkel teli árkok,
tetű, melasz, sziréna-szóra várni;
a mocskos égbolt robbanó-babái,

s mi, gyermekek, a tankroncsokba mászó,
páncélköpenyű-halállal-babázók,
– holtak kifolyt szemébe fült a korszak –
szökdelő tűz, sistergés, puskaporszag

– számomra már történelem.

És SAS behívó, roham, fogolytábor...
Négy férfi ment és tűnt el a családból,
létüket mások szavából nem őrzöm;
vonszolódnak a fagyott hómezőkön,
időtlenül, örökké, mint a lélek,
mondják, s anyám hiszi, hogy ma is élnek,
s nem tömegsír rejtje őket: a Távol;
köztük apám, ki kopott batyujából
nem hagyott nékem semmit... még ez egyszer
megkérdezem tőletek: milyen ember
lehetett? – lassan azt sem tudom, élt-e,
egy arcvonás sem hív emlékezésre,
csak az ész józan érvelése: más is,
millió más is pusztult – így apám is

– számomra már történelem.

S az iskola, ábécé – színes ábrák
láttára robbant kezemben a gránát,
a szabadságot alig, hogy megértem:
szemléltető szökőkút lett a vérem,
és csonka ujjam az új élet ára – – –
most esküdjem anyám szívbajára
(kofák futára halálom rebegte)
– jegygyűrűje a lopott gyógyszerekre,
a vadhús lila bimbói a sebben,
– emlékezhetnék ennél ékebben –
rokkant karom mutattam fel az égre,
s az első szabad május elsejére
tanultam újra járni, mentem én is
a vonulókkal – szép volt? szép, de mégis

– számomra már történelem.

– És jönnek újabb s újabb nemzedékek,
szemük tiszta, nincs homlokukon bélyeg,
testükön gránát-harapása s lött-seb;
követelődzők, büszkék és erősek,
nem lelkesíti őket régi szózat:
a *vannak* hisznek, a megfoghatónak...
mesélhetsz: burzsujt-reszkettető dallal
meneteltél és fáklyádat a hajnal
oltotta el; világformáló voltál,

s kedveseddel *csupán csak* „zakatoltál” –
és taps volt, taps, taps reggel, délben, este,
– naiv szíved tetted a tenyeredre –
mesélhetsz: – újabb nemzedékek jönnek
és nosztalgiáidon jót röhögnek

– számukra ez történelem.

Vandál-dühök, gépfegyveres gyalázat,
kilőtt-szemű, bevert-koponya-házak,
s míg holttestekre köpködték a taknyot,
kiégett tankok tornyára hanyatlott
hullák lobogtak, mint a gyertya – gyertyák
égték a téren, aszfalton, a fejfák
tövén és anyák siratták a holtak
szép emlékét és az eltávozókat:
s míg bátyja *kinti* bitangokkal békül:
a srác maradt, felejt, s 56 végül

– számára már történelem.

Érdek-érvekkkel, örök-adu-múlttal
kijátszott példák, börtönben tanult dal
távoli nékik, idegen; s malasztal
– tudják – nem telik éhesnek az asztal,
és vágyaik, míg be nem teljesedtek:
múltból-élőknek, kenetteljeseknek
hadat üzennek az ésszel törekvők;
s okos jelent és hihető jövődőt
kérnek – kérnek? – nem, követelnek, kétes
hitű szülőktől, etiketre kényes
társadalomtól –

mert számukra: Isten,
Börtön, Bitó, Nyomor, Háború –
minden
csak olvasmány, történelem.

(1967)

KIS PLÉH HALAS

*Egy zempléni születésű magyar királyi, NEM VEZÉRKARI baka memoárja helyett
a Gyűjtő beszámol egy ezermester rövid életéről, aminek egy végtelenre sikeredett
„málinkij robot” lett a vége.*

*M. kir. 115. sz. tábori kórház parancsnokság.
Igazolvány.*

Igazolom, hogy Soós Gábor honvéd gk. vezető a fenti kórház állományában 1942. május 14-től az ország területén teljesített hadiszolgálatot 1942. július 7-ig, 1942. július 7-től 1943. május 21-ig az oroszországi hadművelési területen teljesített harctéri szolgálatot, míg 1943. május 21-től 1943. június 25-ig ismét az ország területén teljesít hadiszolgálatot.

Ezt az igazolványt polgári hatóságok előtt való felhasználás és katonai szolgálatának igazolására hat egyező példányban adtam ki.

Debrecen, 1943. máj. 6.

Dr. Nemptudomki
kórházparancsnok

Hajdani kedves kést idéz e vaskó:
azonos alak, minta. Sógorom
találta ezt a rozsdás halas-bicskát,
nem dobta el, mondván: majd megbecsüli
s vitrinbe rakja a dilis rokon.
Azóta itt van, nevezetes pengék,
készmívesek szemgyönyörködtető
remekei közt csúfoskodva. Többször
szemétre szántam már, de valami
gyermeki emlék visszaeröltette
a kényes-fényes kusztorák közé.
– Ifjú apámtól kaptam negyven éve
az első zsebkést, azt, a kis halast.
Egy nagy városban vette (Debrecenben?)
törődött kedvem megcsiklandani.
Gépkocsin mentünk nagyokat dudálva,
s este gőzössel csühögtünk haza.
– Igen. Ilyen volt: evő-faragó,
beton-kútkáván élesedő kincsem
– s hogy vékonyodva túlélte apámat –:
kölyök-bosszúm elképzelt fegyvere.

Nem szólnék én az ajándékozóról,
ha nem lenne e ragyás pléhdarab;
ha nem rágná szét hitemet a rozsdá,
s ez ipszilonos magyar kánaánban
ha nem érezném átejtve magam;

ha

patyolat-hazám nem igyekszik mocskos
sintéreit szép tisztára sikálni.
Nem szólnék én az ajándékozóról,
ha helyettük szólhatna valaki.
A háborúról sem szólnék, de mert
főként a bakák dögöltek oda,
s a szétrohadtaknak nincs „fórumuk”

megnyilatkozni s jó pénzért magasztos
memoárookban hősködni:

legyen
késztetóm hát e rozsdás kis halas-kés
szólani a zempléni születésű,
magyar királyi, NEM VEZÉRKARI
peches bakáról – memoár helyett:

Tábori posta K 924.
„Becsülettel a Hazáért”

111. számú
Hadosztályvonal Parancsnoksági Parancs-kivonat.
1944. évi július hó 14.

Tűzkereszt I. fokozat odaítélése

A 16. müo-hoz beosztott alább nevezettek részére
a Tűzkereszt I. fokozatát 1944. évi július hó 12.-vel
odaítélem:

Soós Gábor c. örv. 1906. Barancsi Teréz.
A Tűzkereszt érem, szalag- és igazolványkészlet-
hiány miatt később kerül kiadásra.

Helyességéért:
Dr. Szaplóczay Lajos zls. s. k.
segédtiszt

Dr. Bognár Elemér alez. s. k.
gy. ho. von. pk.

A kivonat hiteles!

Táb. posta M. 124. 44. VIII. 28.

Péterffy hdgy
mű. o. pk.

Ama kattogó nevű Takta
partján született. Jobb családok
ma úgy mondanák: származása
parlagi. Tény, hogy felmenői
nem rokonok a Hét Vezérrel.
Dédnagyapja keresztnévét is
úgy tudta meg: bizonyítandó,
hogy ereiben nincs zsidó vér –
mindenféle keresztlevélért
küldözgették harminckilencben.
Úgy tudta meg, hogy minden férfi
ősét-rokonát konok módon
egyként Samunak keresztelte
hajdan a református egyház.

– Ősz atyja, Sámuel, ki dinnyés,
majd halász volt (de rátermetten
toldta-foldta, megreparálta
a csámpás lábbeliket is)
szegénységben, ám katonásan,
mondhatnám úgy is: *úri* módon
nevelte: naponta a lábszíz
segítségével okította,
tanuljon: ki az *úr* a portán?!
Tudatában talán felötlött:
virgonc fiát ludovikásnak
kéne adni, aztán megingott:
tiszt úr lehet minden hülyéből.
Így hát elküldte dinnyecsőznek,
majd inasnak, Miskolcra.

Innen

legendás köd fedi az ifjú
tevékenységét.

Porbafingó

kölyökként már csodálták híres
kézügyességét.

Tíz-tizenkét

év a habzsolás kora nála.

Megkóstolt számos finom szakmát,
nem kért papírt, vándor-legényként
leshette el a mesterségek
titkait és a húszas évek
csodáit: ért a rádióhoz,
javít motort, biciklit, órát.
Felcsap modern urak dugattyús,
kürtös parádés kocsisává.
Sofőr lesz egy húsárugyárban.
Aztán egy diplomás-kuruzsló
pénzeszsák fakerekű Fordját
bűvölte, s hordta a hiszékeny
betegekhez a csodadoktort.

– Akkor történt, hogy (mint a régi
öregék mondták) seggen-vágta
az ördög tüzes vaslapáttal:
szerelmes lett egy tüneménybe.
Ó, nem a teniszklubban, partin,
Báden-Bádenben, Riviérán,
nem Őfőméltósága bálján;
ha jól tudom: fekete úton
volt ama fakerekű Forddal,
s úgy látta meg az Imádott Nőt,
ott, Prügy határában a Drágát,
amint a nyári verőfényben,
lengé kantusban és mezítláb
rúpát kapált a *kuzinjával*.

Ó, meglátni és megszeretni...
Istenem... nyár... fény... fiatalság,
sose látott gépjármű... minden
együtt volt ebben a Regényben!
Mivel a Hölgy rokon-kapás volt
s a morcos hajdúföld leánya:
halljad az idill folytatását,
hogyan szól a családi rege:

Úgy esett:

tengeritöréskor.

– Dirrel-durral, dudával, hörgő
motorrobajjal, csattogással
teltek meg a szürkülő puszták
kátyus dűlői. Kint az alkony
kinn kapott a kukoricásban,
a puffogó szerkezet láttán
rejtőzködve guggolt a földre:
„A fene enne meg a gyárját!
Nízzed, Zsófi! Foglalni mennek!”
Pedig csak a jövő bakája
vonult a fakerekű Forddal:
fülébe tíz maszatos mandró
rikoltozta az irányt: merre
van az Édes Hölgy *kúriája*.
– Ó, a parányi, libafossal
kicifrázott tanyai udvar!
Áll az Imádott Lény, mögötte
ludak torlódó szerelvénye.
Néz az Imádott Lény, hatalmas
zavarában csatáros lábát
összefeni, legszívesebben
zsebre tenné (ha volna még zseb
agyon-viselt egyszál ruháján).
– „Vacsorázott már az úr?” kérde
könnyed bájjal (nyári lovagja
neve nem jut eszébe).

Aztán...

lobog a subickosdobozból
készült olajmécseket, vizet forral,
mászik a tyúkólba (halálos
rémületében rúg-vág, verdes
a baromfi nép s teleszórja
a szép kisasszonyt tyúktetűvel.)
Paprikás fő a vasfazékban.
Csevej a nyári Nagy Kalandról.
Szerény teríték, szíves trakta.
S az Imádott Lény párás szemmel
s átszellemülten vakarózva
lesi a lovagot, ki kéjjel

falja a csirkepaprikást.
– Kegyelmes olvasóm, ha eztán
valami vad, tanyasi szexet
képzelsz, csalódsz! A Hölgy – kinek
apja, anyja és hét testvére
otthon szunyál – csak akkor eszmél,
akkor *borul bíborba arca*,
amikor az éjféli dűlön
elporzik az „ótomobil”;
hogy a lovag evett, ivott, de
még a kezét se fogta meg!
– Egy év.

Lagzi.

Egy fiú.

Egy lány.

Mestervizsga negyvenben.

Addig?

Jó darabig bérelt odukban
hagyva asszonyt, gyereket, vissza-
robog a Takta menti tájra;
tömörgumis segédmotorral
döcög a pénz után, veszélyes
kontár-portyáit nem jelenti,
tűri az ismerős vidék.
– Harminchét nyarán tüzesgépnél
fűtő, azután ősztől Pesten
tekerceselő az Orionban.
Két évre rá kunyhónyi házat
vásárol egy cigány családtól.
Táblát pingál: MŰSZERÉSZ MESTER!
S éjjel-nappal bütykölve várta
a fényes aranyidők jöttét.
Az aranyidők

helyett csak a

háború jött, és el is vitte,
felzabálta az újonc mestert.
Két bénult ujja miatt – vélik –
megúsza volna az egészséget,
ha nem vakítja el a munka,
ha szétnéz a beteg hazában,
ha megtanulja, hogy mi illik
és nem illik negyvenkettőben.
Egyszer Bornagykereskedőék
megkérték a mestert, hogy flancos
kocsijukat, mit hadi célra
behívtak – vinné Debrecenbe.
Családi legendák szerint:
„Neve, kiléte megragadt a
magyar királyi sintérekben,
s mint zsidóbérencet hívták be

negyvenkettő júliusában!”

– Tíz-tizenegy

hónapig nyútte
valamelyik tábori kórház
„dögszállító” kocsiját, mígnem
ujjai miatt leszerelték.
Gürcölt tovább a szelíd mester.
Csak modora vadult el kint az
ukrajnai hidegben; ő, ki
egy durva szót nem ejtett addig,
egyre cifrábban szidott mindent:
háborút, végrehajtót s főként
tisztjeire szórta az átkot:
„Fennhézázó, szarházi, rothadt...”
a jelzők dallamként vegyültek
el a kalapács ritmusával.

– De mert jól jön

a hadseregben

egy tudós ezermester-marha:

eljött érte a SAS-behívó.

– Háború-beli életéből

egy notesz maradt csak, s pár ócska
tucat-nyomtatvány: értesítés,
hogy megkapta a Tűzkeresztet.

Éppen a lovas tengerész

kiáltványa után szökött meg.

– A kis házban nagy munka várt rá.

Utálatos egyenruháját

elnyelte az árnyékszék mélye.

(Későbbben, ötvenben, egy grófi

származású „budipuculó”

feljelentette a családot,

mondván: egy bujkáló magyar hőst

fojtottunk galádul a szarba!)

Az apró műhely falát körbe-

tapasztotta, le kellett vágni

a hízót is.

A böllér-munkát

komor közönség nézte végig:

szakasznyi kozák felderítő

bámulta a kucu halálát.

Barátságosnak indult minden:

a forró sertéspecsenyéből

jóízűt ettek a kozákok.

Barátságosnak indult minden:

a mester úr, pár szót gagyogva

elbaldogult a katonákkal.

(Csak akkor dühödött fel, hogyha

a sereg nyomában tekergő

csapzott románok a csikkzsebben,
csupor alatt s asztalfiókban
kutattak fasiszták után.)
Barátságosnak indult minden:
házukba kvártélyozott Pável,
szakmabéli, szinte barátként
magyaráztak és mutogattak
egy ócska dinamó fölött.
Barátságosnak indult minden.
S egy éjjel dübögtek az ajtón:
jöttek, hogy „málinkij robotra”
hívják. Pável intett, hogy: menj csak
estére itthon vagy, tovaris!

A „kicsi robot”
végtelenre
sikeredett.

Miközben fényes
származással s előnevekkel
vezérei, a vitéz bunkók
– már a legvégső pillanatban,
követségben érdemleges
megbízó okiratok nélkül –
MOSZKVÁBAN KAVIÁRT ZABÁLTAK!
– Eltűnt az exbaka, a mester.
A göthösök mind hazatértek.
(Köztük egy nyilas, fél tüdővel.
Művezetőként nyugdíjazták.
Igazgató csak azért nem lett
mert túl hülye volt szerencsétlen.)
A göthösök mind hazatértek.
(Mondják: vagy húszan a hatszázból.)

– A mesterről még jöttek kósza
hírek: ki ólombánya mélyén
„találkozott vele”, ki Lemberg
állomásán látta bizalmas
pózban egy dundi bárisnyával.
Voltak, akik egy hazatérő
s útközben Kazincbarcikára
térített fogolyvonat marha-
vagonjából látták lerúgni...
A Vöröskereszt
tökéletlen
papírja szerint Ukrajnában
– időpont: plusz-mínusz egy hónap –
akkor foshatta ki a lelkét,
mikor az ország felszabadult.

(1981)

MAGYARÁZAT

Ha apád fakír, kisfiam,
ő főként önmagát okolja,
mert gyakran nem tudja: mi van
körötte, kinek mi a dolga.
Szívbeli jó haverjai
szép óvatosan begubóznak,
bunkert szőnek maguk köré,
áldoznak az újmódi póznak.
A régi gyári társak is
– akikkel apád parolázott,
együtt élt, együtt küszködött –
másként szemlélik a világot.
A közösség igézete
– úgy tűnik már – megkopott szólam,
inkább hiszünk a pénzben, mint
a jövőt hívó okos szóban.
Mert nem egy hírneves brigád
– apád tagja volt jónéhánynak –
egyszerre megbokrosodott
és hátat mutatott a gyárnak.
Ólakban ügyködnek tovább,
s építik – mit? a jövőt? – kétlem;
más foci-gondnok lett s maszek.
És apád ágál csak idétlen
álmaival, és hőst keres:
– „mint kit az idő itt felejtett” –
az önérdek maszkja mögé,
s divatok máza alá rejtett
hitet, célt és akaratot.
Ha mindezt nem lelné a földön?:
Légtér, aerodinamika:
segítségtekért könyörgöm!

Ha apád fakír, kisfiam,
ő főként önmagát okolja,
vagy a Sorsot, a nagybetűst,
s hogy ezermester fia volna;
az ezermesteré, aki
– makacs fia a vén halásznak –
tízévesen fegyvert javít!
Babonás mámik magyaráztak,
hogy itt az ördög gyermeke,
akasztófán végzi az átok!
Nagyapád, látod gyerekem,
jussot hagyott reám s reátok.
A tiszazugi kis falu
vakságában villanyt varázsolt,

szélkerékkel csodát csinált,
de végül észrevette: kár volt.
Mert nem szerették még a fényt
a népek – mert mécsesek mellett
tisztelték a holtakat és
sötétben tették a szerelmet.
...A románoktól rádiót
lopott, s szerelve megtanulta,
hogy nem határ a Holt-Tisza
karéja, s útra kelt, útra.
Sofőr lett, villanyszerelő,
tüzes-gépnél gépész – a vére
űzte, mint céhlegényeket,
nem érdekelte már a bére:
minden szakma újabb gyönyör.
Rádió, traktor, varrógépek,
mozdonyok, száz-színű világ:
számára csak ez volt az élet.
Kéthetente ha hazatért
fiához kopott lábasával:
– másnak madárlátta kenyér –
nékem a szava volt madárdal.
Így lett ő ős-ingázó-munkás,
a távolság nem fogott rajta;
varázsló volt, a gépeket
megbűvölte, hogyha akarta.
Az összetákolt Puch-motor
mikor alattunk feldübörgött:
átrepültünk világokat,
mi, az apa, s a fiaördög.
– Kisfiam, kergült a világ.
Nagyapád nékem égi mérce.
A háború megölte – tán
repülőt gyártana, ha élne.
Hát így adódott, Gergelyem,
hogy kóbor apád annyi minden
kaland, szakma, szép szerkezet
után, most itt lapít szeliden.
Hiszen annyit gágározott,
hogy álma teljesülne végre;
most egy Mindenhatóra vár:
Fehérköpenyes Istenségre.
– De igen hosszú volt az út,
hogy szülőd most itt didereghet,
visszatartani nincs erő,
ha rajta százan is nevetnek;
nem futhat el a tett elől:
végig kell vinned, amit vállalsz! –
lábánál sisak-batyu ül,
s hernyó-testű oxigén-álarc.

Egy hónapja még semmi sem.
érhetett fel nagy öröméhez:
az a Perc, az az Engedély,
az a Papír, az a Pecsétes!
S ki minden pecsétet rühell:
„Polgári személy” lett apádból,
komor Felkészítési Terv
vizsgáztatta a bátorságból.
A földön már sokat „repült”,
azt képzelte: mindez csak játék.
Míg itt kuporog, sejti már:
nagy próba ez, s gazdag ajándék.

(1976)

SZTRIJ, KALUS ÉS DOLINA

Látlak, apám, Sós Gábor,
címetes őrzető
a volánál. Mögötted
az ócska platón szétlőtt
katonák vicsorognak
a vatta-gubókban.
Látom, amint viszed őket,
a sírnivalóan
elhagyatottakat, árva
bakákat. Valahol a
semmiben dekkol a kórház.
Várja a szállítmányt:
lékelni-kifőtt szike,
várja: velő-iszamos
hadisarcra a csontfűrész,
iszonyú pedikürre
a csonkreszelő.

SZTRIJ, KALUS
és DOLINA – feketéllnek
a régi noteszben: döglött
tank-tetemen matató, kis
kósza pulyádnak ördögi
ígék. SZTRIJ, KALUS és
DOLINA: „Irtózatós éccaka!” és
„Bekerítés!”

SZTRIJ, KALUS és
DOLINA: hogy megszelídültek
az „ördögi ígék”, a

régi nevek, hisz az úton
visszaköszönnek. Járok,
apám, nyomodon, visz a
Volga, a kék limuzin,
vagy a ZIL-teherautók.
Bámulom az apró
templomokat, hajlékokat
és csupa-kék színű pendelyükön
vidulok, pici házacskák
zsalu-pikkelyeit figyelem,
sose-volt jeleket
kutatok, vénséges
falakon és fákon csügg
a szemem, hogy hátha te is...
(butaság) de ha mégis...
egy nyári napon, egy csendes
harc szünetben elmosolyodtál
a félrekapott kobakú
kupolán, meg a gólyaszobor
kutakon. SZTRIJ, KALUS és
DOLINA, NADVORNAJA: már nem
idéznek rémtörténeteket,
pusztán csupa köznapi szót,
hogy: téglá, cement, disszugáz
s ami kell még hirtelenében
a gázvezetéknel.
Hiszen itt nyüzsgünk, apa,
újra, a hajdani harcok
megbékélt mezejére vonultunk
talpig acélszerszámokban
hadakozni.

Itt van a régi
mezőny: szomszédban a német,
vonalban a lengyel, a cseh,
keletebbre a szovjetek állnak.
Mit mondok, dehogy állnak!
Ellenfelek ők! Valamennyi
erősen igyekszik a többi
szakaszt lepipálni!
Gyönyörű ez a „harc”! Nem tartunk
tűzszünetet, hisz a gép-mammutok
nekifogtak a domb-akadályt
bezálni. Nem alhat az éj:
ívfény-sugarak vad pallosai
a sötét egeket kaszabolják.
Nincs tűzszünetünk: a szelíd,
pisze szörnyetegek – „kamatsuk” –
menetelnek a pusztákon
libasorban, majd a gigászi
aortát hónuk alá emelik

s vonszolják messzi Keletről
mind Nyugatabbra.

Járok, apám,
nyomodon: útitársam a fél
Magyarország. Hisz az építők
seregében is élnek
Szibéria táborait járt
volt katonák és helybeli
emléket kereső hadifoglyok.
Jönnek, apám, nyomodon
hadiárvak, a fogoly-
temetőkhöz került s veled együtt
porladozó magyarok fiai.
Útitársaim ők: a válaszokat várók,
a miértek után nyomozók,
az elpazarolt vagy érdemes
éveiket számonkérők, az azértis
elől haladók, – jönnek nyomodon
vezekelni.

Mikor otthon
az ország jó fele „mártír” volt,
fele „kapcabetyár”: mi
tanácstalanul toporogva
figyeltük a nagy hagyatéki
vitát. Most merre? Hova?
Apa-szó nem okított,
égre törő obeliszkek márvány-
ujjai nem minekünk
mutogatták először a
helyes irányt. Csak az ösztön?
A tenni? A mindig többet
akarni? Gürcölni? Miattatok is
igyekezni, apám?
S jaj, titeket, nem is egyszer,
a nemzet, az eszme nevében
megtagadott a fiú!
(Lettek ezért sokak elgyávult
figurák, janicsár-szívűek,
szökevények, alkoholisták.)
– De tesszük a dolgunkat, ma is,
otthon is, itt is, mindig
a legnehezét, bizakodva:
tudva, apám,
ti is így cselekednétek.
Fiainknak az arcotokat,
meséiteket, karotok
erejét igyekeznénk
újra-idézni – magunknak
a bölcs szavakat, a komótos
mozdulatok tüneményét.

Csak a vak mamelukság,
a pusztító belenyugvás
génjeit irtottuk ki magunkból.

(1984)

ANYÁM SORSA

1.

Míg hadvezérek pompás dicsőségét zengték,
s képmutatók igénye szerint mérték
a tisztességet idéltlen dalok:
ti gürcöltetek, ember-asszonyok.

Két háború kilátástalan gondja, terhe
alatt ti feltámadtatok naponta;
vérörvényekben elmerült apák,
gyámoltalan paraszt, munkás-bakák

helyett a juttatott, gyom-verte földeken
s gépek mellett. Hittétek: visszatérnek
talán a holtak is – s hogy akkor több legyen:

küszködtetek – gond gondra nőtt, temérdek –
feledve asszony-voltot és feledve szerelmet;
kenyeret várt az ország, kenyeret kért a gyermek.

2.

Újságok írták, nagyhangú beszédek
bizonygatták majd: nincs többé fogoly!
Hallgattak csak tétova hazatértek.
És ők vártak, vártak tovább... Komor

legendák keltek titkos táborokról,
visszafordított fogoly-vonatok
iszonyáról; és hírtett: jártak ott, hol
bűnözők között katona-rabok

élnek, pusztulnak – *hazug szóbeszéd!* –
s naiv anyák konok, fekete csokra
indult, akár országnyi távolokra,

ha szabadultról adott hírt a nép.
És megtalálván – ó, remény, ha van –:
„Jóember, látta-e, él-e az uram?”

3.

Új világ nőtt körülük; hitek, szerelmek, vágyak
születtek. Ők örökké
csak egy vonatra várnak. Várnak: s a régenvártak
nem jönnek vissza többé.

Magányos életükhöz zsongító vigaszt adni
közelebb jött az isten;
mert ember-asszonyoknak, gondozni, megsiratni
nem jutott még a sír sem.

Apró hadisegélyek
tanúsítják, hogy élnek.
Fészket hagyott a gyermek: magában eltemette

apját. S az anyák sorsa:
néma állomás, rozsdá-
marta sín – várt vonattól, élettől elfeledve.

4.

Szemközt a pók-tenyésztő
vak akna vak falával
naphosszat ül anyám és
fájlalja csontjait.
Békül a pince-csőnddel,
békülne a halállal,
s úgy tekint föl az égre:
az isten ott lakik.

Feje fölött a házban
rádiók hangja bömböl:
új úrhajók... új hősök...
egy lányt röpít az úr;
anyám sorsára gondol,
s a harsogó örömből
nem jut szívéig semmi,
csak ül – hitetlenül.

Néki rakéták röpte
vad háborút idéz, és
kegyült időt, szívében
újabb fájdalmakat;

földön tartja múltja,
földhöz köti a féltés,
békülne a halállal –
néki csak ez maradt.

Bólint. Sorsára gondol.
Négy iskola. Szülj! Hallgass!
A háború a földbe
tiporta emberét,
a fiát gránát tépte...
óh, istenverte farkas-
kínoktól szabdalt, fáradt
asszonyi nemzedék.

Hitelenségük vádol! –
Fordított-tüzű fáklyák,
ti űrhajók rakéta-
szívű vezérei:
tépjétek fel a földről
anyák szomorúságát,
hogy fiukat a drágák
tudják megérteni.

Hogy érjen el a szívük
e szálló nemzedékhez,
hogy sorsuk szakadékát
röpítse át a hit:
mint kik a hőst dajkálták
és féltve nevelték ez
új asszony-sorsú század
űrhajós lányait.

(1963)

ÜLNEK A TORONYHÁZ ALATT

Anyám megvakul csendesen.
Kérdőjel fehér botja.
(Flasztert kopogtat – úgy megyen
a halállal légyottra.)
– Búsul fián, a vad fiún,
ki nem mindenható fej:
nincs svájci szanatórium,
Kútvölgyi, csoda-gyógyszer,
csak tehetetlen dűnnyögés,

vagy részeg kiabálás.
Ha hallja: minden pénz kevés!:
– botját karolva, párás
szemmel a szürke ház-hegyek
tövén találva társra;
tépett-gyökerű öregek
között enyhül magánya.
– Ülnek a piros padokon
s a kis házról mesélnek.
Ülnek, mint megannyi rokon,
vigaszt kereső lélek.
Ülnek a toronyház alatt,
és így telik el napra nap,
s ha elmondták a *régit*:
kényelmüket, nyugalmukat,
totojázó családjukat,
fiaikat dicsérik...
Pogány vagyok, te Fennvaló!
Nem tehetsz semmit értem:
Anyám Irgalmas Istene
őt segítsd, soká éljen!

(1977)

LEVÉL GURIGÁHOZ I.

Mert jóanyádat Cérnának becéztem
– nem gúny ihlette, hanem szeretet –
s ha kívül van a cérna, bent a „spulni”:
meg sem születél: mondtuk nevedet.
Így lettél – apád nagyhangú fia –
komolyan: Gergely, vígan: Guriga.

(1977)

LEVÉL GURIGÁHOZ II.

Kisfiam, ha ottmaradtam holtan:
ha rám fognák, hogy szélhámos voltam,
ne hallgasd meg, szép volt mit megéltem,

s hittem, amit versben elbeszéltem.
Gyűlöltek vagy lobogva szerettek,
lobogtattak, majd talonba tettek.
Hánykolódtam a nagy Érdek-Körben,
százszor hitték, hogy már összetörtem.
Míg a kajlák élösködve, rágva
kapaszkodtak a kör sugarába:
én maradtam, erősödve, érve,
kitaszítva a Kör peremére.
Továbbúzni készült sok akarnok,
de egy erő egyensúlyban tartott:
kétkeziek, fiatalok áldott
hite adott vértet, hátországot.
– Feldobhatom szelíden a talpam:
velük győztem eme viadalban!

(1973)